

Таким чином, виникнення перших прикладів договірною міжнародно-правового регулювання міжнародних митних відносин можна із впевненістю датувати IV ст. до н. е., що є додатковим свідченням того, що вирішенню митних питань держави надавали важливого значення як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях на різних етапах розвитку людства.

Вищезазначене є лише першим кроком у вивченні історії виникнення та розвитку міжнародно-правового регулювання міжнародних митних відносин, що зумовлює необхідність здійснення подальших досліджень у відповідній галузі.

Чайковський Ю. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
кандидат юридичних наук*

ЄДНІСТЬ ЧИ ФРАГМЕНТАЦІЯ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА?

Останнім часом наука міжнародного права все частіше підіймає до дослідження питання фрагментації міжнародного права. Фрагментація стає предметом дослідження Комісії міжнародного права, присвячують свої праці авторитетні вітчизняні та іноземні вчені-міжнародники.

Вчені вказують на негативні і позитивні моменти фрагментації, причому більшість авторів шукають саме негатив у цьому об'єктивно існуючому явищі. Наше дослідження хтілось би зосередити на пошуку причин і підстав єдності міжнародного права, тим більше, що Комісія міжнародного права вказує на позитивні аспекти фрагментації. Наприклад, фрагментацію можна розглядати як свідчення життєздатності міжнародного права. Було також висловлено думку про те, що примноження норм, режимів та інститутів може зміцнити міжнародне право, це стосується також регіонального міжнародного права і установ. Увагу було привернуто до тієї обставини, що розширення сфери охоплення міжнародного права означає, що тепер міжнародне право охоплює ті області, які раніше перебували поза полем його зору. Є також переваги і в зростаючому розмаїтті голосів і поліцентричності міжнародного права (Фрагментация международного права: трудности, обусловленные диверсификацией и расширением сферы охвата международного права / Глава 9 Доклада Комиссии международного права на 54 сессии ГА ООН (29.04 – 7.06 и 22.07 – 16.08.2002 года) // <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2002/russian/chp9.pdf>). Тобто Комісія вивчає фрагментацію як даність і можна навіть зробити висновок про те, що фрагментація тільки зміцнює єдність міжнародного права у діалектично-розумінні.

Міжнародне право є системою права і потенційно повинно застосовуватися в цілому міжнародному співтоваристві. За часів глобалізації, питання про єдність системи міжнародного права може видатися риторичним, оскільки складається враження, що універсалізації у глобальному світі має піддатися і міжнародне право. Проте глобалізація міжнародного права не ототожнюється з його універсалізацією і єдністю. Глобалізація права – це розростання правового регулювання як результат процесів економічних, суспільних і культурних. Глобалізація несе в собі ризики нав'язування правового вирішення суб'єктами, що формують взагалі явище глобалізації. Тобто, як не парадоксально це звучить, але глобалізація підтримує і навіть стимулює партикуляризм, а не універсальні цінності. Отже, глобалізація не зміцнює цілісність міжнародного права, а навпаки, через сприяння явищу гегемоніалізму, може створювати для нього загрози.

Універсальність міжнародного права потрібно поєднувати з його єдністю, оскільки загальне право виключає інші правові режими, загалом схожі, в якості альтернативи його принципів та цілей. Тому виключає колізію норм інших підсистем з універсальними принципами і цілями. Єдність права тому припускає наявність, по-перше, узгодженість між нормами і правилами «першого вищого порядку» і, по-друге, існування правил «другого порядку» (правила перевірки, зіткнення і тлумачень) для усунення колізій між нормами самого загального права, і конфлікти між нормами загального права і його підсистем. Єдність і універсальність міжнародного права залежить від ступеню стабільності та легітимності його принципів і норм.

Друге значення універсальності міжнародного права, пов'язане з його уявленням як системи права, тобто сукупності взаємопов'язаних принципів і норм, вироблених шляхом взаємодії і підданої системній інтерпретації. Таке розуміння універсальності міжнародного права представлено, зокрема, на форумі Комісією міжнародного права в доповіді Дослідницької групи по фрагментації міжнародного права.

Наступне розуміння універсальності міжнародного права пов'язане із концепцією міжнародного права як загального права людства. Таке розуміння природних ставить під сумнів існування держави як єдиного, або навіть головного суб'єкта міжнародного права. У центрі захисту, здійснюваної за його нормами, ставиться фізична особа, завдяки чому ці норми отримують універсальне значення. Сьогодні це розуміння універсальності міжнародного права знаходить підтримку більшості представників доктрини права.

Запропоновані розуміння універсальності міжнародного права не є взаємовиключними. У них навіть є деякі взаємодоповнення. Перше, державоцентричне, визнання універсальності міжнародного права є на сьогоднішній день, безсумнівно, занадто вузьким. Міжнародне право не є виключно міждержавним правом. Тим не менш, місце держав, в тому праві

майже завжди відіграє вирішальну роль, яку, здається, не враховує третій з представлених концепцій універсальності міжнародного права. Включення цих двох підходів дозволяє нам побачити, в загальному міжнародному праві цілісний правопорядок. Таке розуміння міжнародного права близьке до ідеалу дійсно міжнародного публічного права. Іншими словами, таке право претендувало би на роль реальної, а не просто номінальної універсальної конституції міжнародного співтовариства.

Системне розуміння міжнародного права представляється необхідним елементом своєї універсальності та єдності. Системний характер вказує на узгодженість принципів і норм загального права, тобто на послідовні взаємозв'язки між ними, упорядкування джерел права і джерел правових зобов'язань. Без упорядкування системи, міжнародне право, було б позбавлене беззаперечної нормативної бази, що поставило би під питання його єдності і загальний характер. Без системного корсету, за визначенням Міжнародного Суду ООН у справі *Oscar Chinn*, воно є збором правових договірних зобов'язань схильних до зміни або припинення цих зобов'язань аналогічним способом (Рішення Міжнародного Суду ООН у справі *Oscar Chinn* // http://www.icj-cij.org/pcij/serie_AB/AB_63/01_Oscar_Chinn_Arret.pdf). Міжнародне право для Міжнародного Суду ООН не було б системою права.

Несистемне уявлення міжнародного права позбавляє його передбачуваності і стабільності і, отже, підриває правову визначеність. Право, позбавлене тієї внутрішньої цінності не має внутрішньої легітимації, аби претендувати на звання загального права.

Андрейченко С. С.

*Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
доцент кафедры международного права и международных отношений,
кандидат юридических наук*

МЕЖДУНАРОДНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ДЕЙСТВИЯ, НЕ ЗАПРЕЩЕННЫЕ МЕЖДУНАРОДНЫМ ПРАВОМ

Особенным видом ответственности в международном праве является ответственность за правомерную деятельность, так называемая абсолютная ответственность. Условием наступления такой ответственности является причинение вреда субъекту международного права.

Примером ответственности за правомерную деятельность являются последствия осмотра иностранных торговых судов военными кораблями других государств в результате достаточных подозрений, что судно занимается пиратством, что предусматривается ст. 110 Конвенции ООН по морскому праву 1982 г., или выплата компенсации государством, запускающим космический объект за ущерб, причиненный таким запуском на поверхности Земли или воздушному судну в полете (ст. 2 Конвенции о